

Psykiatriska problem hos finnar i Sverige

Psykiatriska problem hos finska invandrare i Sverige är ofta av den arten att de borde kunnat förebyggas genom olika sociala åtgärder. Särskilt angelägna är bättre bostadsförhållanden och bättre hjälp till inpassning i en främmande språk- och kulturell miljö.

Detta är preliminära slutsatser från en undersökning av psykiatriska sjukdomsbilder hos finska invandrare till Göteborg och Västerås.

Kaj-Olof Lindfors är underläkare vid klinik I Lillhagens sjukhus (chef: docent Gunnar Skoog).

Kaj-Olof Lindfors

Av befolkningsminoriteterna i Sverige utgör finländarna den största gruppen. Någon exakt uppgift om antalet står inte att få då någon sammanställning av mantalsskrivna finländare inte finns. Vid folkräkningen 1950 var antalet 13.998 och 10 år senare 101.307. En bättre uppfattning om ökningen ger uppgifterna om arbetsanmälda finländare. I dessa tal ingår endast personer i arbete och inte hemmavarande familjemedlemmar, varför man endast får en relativ bild av utvecklingen. De arbetsanmälda finländarna var 1948 c:a 7.400 och utgjorde då 10 % av Sveriges utländska arbetskraft. 1964 var motsvarande tal 58.100 och 44 %. Med ett kortvarigt avbrott 1958 är finländarna sedan 1956 som grupp större än såväl danskar och norrmän sammanräknade, som gruppen icke-nordbor.

Om man frånser den stora invandringen av finländare till Sverige på 1600- och 1700-talen, började emigrationen i slutet av 1940-talet. Den kanske viktigaste faktor som främjat flyttningsrörelsen är att Sverige i 20 år haft full sysselsättning och brist på arbetskraft. Under åren närmast efter kriget lämnade en del personer Finland även av

politiska skäl. På 1950- och 1960-talen har den goda sysselsättningssituationen i Sverige och den därmed förbundna högre lönenivån och levnadsstandarden samt å andra sidan arbetslösheten i Finland dvs. utbudet av arbetskraft inverkat på ett betydelsefullt sätt. Stimulerande för invandringen var också att passtvánget slopades 1953 och att gemensam nordisk arbetsmarknad infördes 1954.

Undersökningens syfte

Undersökningen gäller 1965. Syftet är att undersöka om olikheter förekommer i sjukdomspanoramat hos finska patienter i jämförelse med ett svenskt kontrollmaterial. Vidare, att försöka få en bild av om psykopatologiska fenomen varit bidragande faktorer till de undersökta finnarnas inflyttning till Sverige. Slutligen, att försöka utröna den nya miljöns betydelse för de invandrade och om speciella miljöfaktorer i densamma varit av betydelse för sjukdomsutvecklingen.

Den direkta anledningen till undersökningen var att jag på grund av kunskap i finska kommit i kontakt med ett stort antal finstalande patienter.

ter. I nuvarande skede bygger undersökningen på journalgenomgång och omfattar samtliga finska patienter på de psykiatriska sjukhusen och poliklinikerna i Göteborg 1965 (Psykiatriska kliniken vid Sahlgrenska sjukhuset, Lillhagens sjukhus, Mentalpolikliniken i Göteborg, Nordhemskliniken, Nykterhetsnämndens läkarmottagning och St. Jörgens sjukhus). Med hänsyn till Göteborgs karaktär av internationell storstad och hamnstad har motsvarande undersökning gjorts i Västerås, huvudort i ett industridistrikt. Där har likaså samtliga finska patienter vid psykiatriska kliniken 1965 varit med i undersökningen.

Med finne avses i denna undersökning person som flyttat till Sverige efter 14 års ålder och vars modersmål vid överflyttningen var finska. Språkligt-kulturella synpunkter har tillmätts större betydelse än födelseort och medborgarskap. I materialet ingår således inte finlandssvenskar (=finländare med svenskt modersmål), ej heller Tornedalsfinnar eller krigsbarn som har assimilerats i den nya språk- och kulturmiljön. Ingermanländare med finskt språk och finsk kultur räknas som finnar. En del krigsbarn, sjömän och övriga, vilka under längre tid vistats på olika håll i världen har bedömts individuellt varvid osäkra fall utesluts.

Detta patientmaterial skall jämföras med ett kontrollmaterial bestående av svenska patienter av samma kön och femårs-åldersgrupp och det är också avsikten att jämföra materialet med en grupp finska patienter i psykiatrisk vård i Finland.

Undersökningsmaterialet

Materialet består av 300 patienter av vilka 194 i Göteborg och 106 i Västerås. Som väntat visar dessa två grupper en del olikheter. I Göteborg finns ett stort antal ogifta män som vistats till sjöss eller av någon anledning fört en mera flyktig tillvaro. Västeråsmaterialet får sin prägel av de markanta bruks- och industribygder i Västmanlands län.

I Göteborg överväger de manliga patienterna, 120 mot 74 kvinnor medan förhållandet i Västerås är det omvända 74 kvinnor mot 32 män. Finnarnas genomsnittsålder är relativt låg, äldst

är två 64-åriga kvinnor i Västerås. Medianåldern är c:a 33 år och mera än 90 % av patienterna är under 45 år. Några uppgifter om de finska invandrarnas åldersfördelning finns inte, men det finns skäl att anta att den visar samma avvikelse från en svensk normalpopulation som den man finner här.

Som ovan nämnts är antalet ogifta finska män i Göteborgsgruppen oväntat stort (55 % av de finska manliga patienterna i Göteborg). Av gifta finnar är 85 % gifta med finländare, ytterligare 12 % med svenskar och endast 3 % är gifta med någon av annan nationalitet. Av dem som sammanbor med partner utan att vara gift — enligt finskt språkbruk "stockholmsäktenskap" — är endast 60 % lierade med landsmän. Skilsmässor är genomgående vanligare i Göteborg än i Västerås (alkoholklientelet spelar in!) och något vanligare i kontrollgruppen än bland finnarna. Antalet barn per äktenskap är obetydligt högre i de finska familjerna.

Oskolad arbetskraft

Största delen av den arbetskraft som de senaste decennierna flyttat från Finland till Sverige utgörs av kroppsarbetare. Av den officiella statistiken framgår inte om arbetstagarna erhållit yrkesutbildning. Mellan olika regioner synes stora variationer föreligga. I detta material saknas finnar med akademisk examen eller hög inkomst. Mindre än 5 % har klassificerats som tjänstemän eller småföretagare och omkring 75 % utgörs av arbetare av vilka något mindre än hälften har yrkesutbildning. En fjärdedel av materialet består av hemmafruar, även dessa i de flesta fall gifta med arbetare. Arbetarövertikten är markant i jämförelse med kontrollmaterialet vilket stämmer överens med det man vet om finländares fördelning i socialgrupper i Sverige.

Den officiella statistiken ger upplysningar om inom vilka yrkesområden finländare är verk-samma. Sedan åren efter kriget har vissa relativa förändringar ägt rum. Viktigast är att industriarbetarna ökat i antal. Medan 1948 endast en fjärdedel fick sin utkomst inom industrien, sysselsätter denna nu över 60 % av den finländska ar-

betskraften. Inom lantbruks- och handelsnäringarna har såväl en relativ som absolut minskning skett. Även bland yrkesarbetande kvinnor har sektorerna husligt arbete och arbete inom hälso- och sjukvården minskat medan industriarbetare blivit vanligare. Fördelningen i materialet följer siffrorna i den officiella statistiken. I Västerås är andelen industriarbetare ytterligare accentuerad (över 70 %) medan sjöfartsnäringen i Göteborg av naturliga skäl är överrepresenterad. Ett anmärkningsvärt faktum är att i Göteborg nästan 10 % av patienterna hör till kategorien diverse, tillfälliga och beredskapsarbeten. I riksstatistiken har denna grupp bland finländare aldrig överstigit 5 % och 1964 utgjorde den inte ens 1 %.

Dåliga språkkunskaper

De svenska språkkunskaperna är genomgående dåliga. Av de patienter som har kommit till Sverige 1964 eller 1965 har ingen talat god svenska medan tolkbehov har förelegat i $\frac{2}{3}$ av fallen. Dessa siffror visar god överensstämmelse med Vilho Korhonens sociologiska avhandling "Suomalaisten siirtolaisten sulautuminen Ruotsissa", en bok som varit till stor nytta vid planeringen av detta arbete, men som tyvärr är skriven på finska och sålunda inte tillgänglig för något vidare akademiskt forum. Bland personer som vistats över 10 år i Sverige har ungefär hälften lärt sig god svenska men 10 % behöver fortfarande tolk vid samtal med läkare. I intet av dessa fall föreligger någon kraftigare underbegåvning.

Flyttningsorsaker

Antalet arbetsanmälda finländare i Sverige har stadigt ökat sedan slutet av 1940-talet. Omkr. 1958 inträffade emellertid en plötslig nedgång vilken även återspeglas i mitt material. Under dessa år rådde en lågkonjunktur i många europeiska länder och en skärpning i klimatet på arbetsmarknaden var märkbar även i Sverige och Finland. Under sådana förhållanden flyttar uppenbarligen ett stort antal finländare tillbaka till Finland. I ett trångt läge känner man sig tryggare i hemlandet än i välfärdssamhället där man uppfattar sig endast som gästande arbetare.

Bland orsakerna till flyttningen överväger ekonomiska och yrkesmässiga synpunkter. Dessa utgör över 50 %. I många fall som rubriceras som familjemotiv har patienten följt med sin make som emigrerat huvudsakligen av ekonomisk orsak. Familjemotiv har angivits av c:a 25 %. Politiska huvudmotiv är mindre vanliga, ligger under 5 %-nivån. Dessa siffror motsvarar de värden man kan vänta sig med kännedom om förhållandena i allmänhet bland finländare i Sverige. Däremot förekommer i detta patientmaterial relativt sällan språk- eller andra studier som flyttningsskäl medan omväxling och äventyr framförallt beträffande Göteborg spelar en rätt dominerande roll.

Fördelning i Sverige

Den finländska arbetskraften återfinns i alla delar av Sverige. Stockholm har de flesta, c:a 30 % med Västmanlands län där Västerås är den centrala tätorten på andra plats med över 10 % av samtliga finländare i landet. Andra toppar är Göteborgs- och Bohus län samt Älvsborgs län. Över 90 % av samtliga finländare är bosatta i Stockholms stad och tolv av länen, medan endast 10 % är bosatta i de övriga tolv länen.

Social missanpassning

Materialet är ännu inte statistiskt genomarbetat men det är alldeles uppenbart att olika sociogena faktorer är av större betydelse i den finska gruppen än i kontrollmaterialet. Den yrkesmässiga missanpassningen förefaller inte att avvika nämnvärt från kontrollmaterialet men denna frågeställning måste analyseras närmare från olika synvinklar. Däremot är det uppenbart att bostadsproblemet belastar den inflyttade befolkningen i särskilt hög grad. Omkring en tredjedel av samtliga finska patienter har angivit dålig bostad som åtminstone bidragande orsak till det aktuella insjuknandet. I kontrollgruppen är motsvarande tal mindre än en femtedel. Av undersökningen framgår som ett bifynd att bostadsproblemet allmänt sett är större i Göteborg än Västerås.

Kriminalitet förefaller inte att vara vanligt bland finnarna vilket naturligtvis kan förklaras av att kriminella element antingen utvisas eller

genom bristande språkförmåga och främlingskänsla kan dölja tidigare kriminalitet. Tendensen finner dock stöd även i amerikanska kriminologiska undersökningar som visar förhållandevis låg kriminalitet hos första invandrgenerationen.

Avslutande synpunkter

I Göteborg finns som nämnt ett betydande antal socialt missanpassade, ofta unga män som klart skiljer sig från de övriga finnarna, men däremot har sin fullständiga motsvarighet i kontrollgruppen. De är många gånger blåögda guldgrävare omedvetna om välfärdssamhällets avigsidor: bostadsbrist, prestationskrav, hård konkurrens.

Bland de övriga patienterna observerar man en viss selektion. Psykoinfantila, kraftigt underbegåvade och primärt hjärnskadade personer är underrepresenterade bland finnarna, likaså kroniska psykoser med låg debutålder. Olika mer eller mindre akuta reaktioner är i motsvarande mån vanligare, ofta med sociogena utlösande orsaker. Bland symtomen förefaller paranoidea, konfusionella och hallucinatoriska tillstånd att överväga bland finnarna i förhållande till kontrollgruppen. En viss korrelation mellan dålig språkförmåga och paranoidea symtom verkar att föreligga.

Intill de allra senaste åren har man främst fäst ekonomiska och arbetsmarknadssynpunkter på problemet finner i Sverige. Social- och kulturpolitiska synpunkter har uppenbart förbisetts. Gruppen är dock så stor att den även är av socialmedicinsk betydelse. Många gånger är de finska emigranterna illa förberedda. Kuratorsresurserna i Sverige är för deras vidkommande otillräckliga. Bostadssituationen är svår i Sverige men värst för invandrare. Familjehandledning skulle krävas. Ofta anpassar sig barnen snabbare än föräldrarna i den nya språk- och kulturmiljön varvid många problem yppar sig. Barnen har små möjligheter att i enhetssamhället bevara sin finska kultur och därtill är finnarna i Sverige dåligt organiserade. Språkliga hinder försvårar ett närmande till de infödda, och leder ofta till isolering och känsla att stå utanför.

Sammanfattningsvis rör det sig i många av de finska fallen om åkommor som kunde undvikas

genom socialpsykiatrisk profylax. Detta i sin tur skulle avlasta många polikliniker och sjukhus från ett ofta bekymmersamt och tidskrävande merarbete.

Begär vår rekvisitionslista för enklare beställning av individuella recept- och kvittoblanketter. Ni får snabb leverans och förstklassigt arbete.

fotoprint TRYCKERIAKTIEBOLAGET FOTOPRINT
Kungsbacka Telefon 0300/110 00 -1 -2

Leverantör av trycksaker till bl. a. landsting, sjukhus och privatpraktiserande läkare.